

MAHALLIY BYUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMLARINING ROLI

Boboyeva Surayyo Xamroyevna

*Axborot texnologiyalari va menejment universiteti
iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishda raqamli monitoring tizimlarining roli tahlil qilinadi. Raqamli monitoring tizimlari byudjet jarayonlarining shaffofligini oshirish, samaradorligini ta'minlash hamda moliyaviy nazoratni kuchaytirish imkonini beradi. Mahalliy hukumat organlari tomonidan ushbu texnologiyalarni joriy etish orqali byudjet mablag'larining samarali taqsimlanishi va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi yanada jadallashadi. Maqolada raqamli monitoring tizimlarining afzalliklari, qo'llanilishi va istiqbolli yo'nalishlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: mahalliy byudjet, raqamli monitoring tizimi, byudjet siyosati, shaffoflik, samaradorlik, moliyaviy nazorat, hukumat boshqaruvi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация. В данной статье анализируется роль цифровых систем мониторинга в совершенствовании политики местных бюджетов. Цифровые системы мониторинга способствуют повышению прозрачности бюджетных процессов, обеспечению их эффективности и усилению финансового контроля. Внедрение этих технологий органами местного самоуправления способствует эффективному распределению бюджетных средств и ускорению социально-экономического развития регионов. В статье освещаются преимущества, применение и перспективные направления цифровых систем мониторинга.

Ключевые слова: местный бюджет, цифровая система мониторинга, бюджетная политика, прозрачность, эффективность, финансовый контроль, государственное управление, социально-экономическое развитие.

Annotation. This article analyzes the role of digital monitoring systems in improving local budget policy. Digital monitoring systems enable increased transparency of budget processes, ensure their efficiency, and strengthen financial control. The implementation of these technologies by local government bodies promotes the effective allocation of budget funds and accelerates the socio-economic development of regions. The article highlights the advantages, applications, and promising directions of digital monitoring systems.

Keywords: *local budget, digital monitoring system, budget policy, transparency, efficiency, financial control, government administration, socio-economic development.*

Kirish. So‘nggi yillarda dunyo bo‘ylab davlat moliyaviy boshqaruv tizimlarida raqamli texnologiyalarning ahamiyati keskin ortib bormoqda. Xususan, mahalliy byudjet siyosati sohasida zamonaviy texnologiyalar, jumladan, raqamli monitoring tizimlarining joriy etilishi davlat moliyasini boshqarishda ochiqlik, samaradorlik va javobgarlikni ta‘minlashda muhim vositaga aylanmoqda. O‘zbekiston Respublikasi ham bu borada muhim islohotlarni amalga oshirib, byudjet jarayonlarini raqamlashtirish orqali mahalliy boshqaruv samaradorligini oshirishga intilmoqda. Mahalliy byudjetlar hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturlarini amalga oshirishda asosiy moliyaviy manba bo‘lib xizmat qiladi. Byudjet mablag‘larining qanday va qayerga sarflanayotganini aniqlik bilan kuzatib borish, ularning to‘g‘ri taqsimlanishini ta‘minlash bugungi kunda eng muhim masalalardan biridir. Bu esa raqamli monitoring tizimlarini joriy etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Raqamli monitoring tizimlari orqali mahalliy hokimiyat organlari byudjet mablag‘larini real vaqt rejimida kuzatish, tahlil qilish va boshqarish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Ushbu tizimlar fuqarolarning byudjet jarayonlarida ishtirok etishini rag‘batlantiradi, korrupsiyaviy holatlarning oldini olishga xizmat qiladi va moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni ta‘minlaydi. Shu munosabat bilan, ushbu maqolada raqamli monitoring tizimlarining mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishdagi roli, amaliy imkoniyatlari, mavjud muammolar hamda istiqbolli yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotdan ko‘zlangan maqsad – mahalliy byudjet boshqaruvida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy va amaliy asoslarini chuqur o‘rganish orqali davlat moliyaviy siyosatini yanada shaffof va samarali qilishga hissa qo‘shishdir.

Mahalliy byudjet siyosatining ahamiyati

Mahalliy byudjet – bu hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta‘minlovchi asosiy moliyaviy manba hisoblanadi. Uning samarali boshqarilishi hududdagi infratuzilma, ta‘lim, sog‘liqni saqlash va boshqa sohalarga ajratiladigan mablag‘larning to‘g‘ri vaqtda va joyida sarflanishini kafolatlaydi. Shu bois, mahalliy byudjetni boshqarishda aniqlik va shaffoflik talab qilinadi.

Raqamli monitoring tizimlarining roli. Raqamli monitoring tizimlari byudjet jarayonlarini avtomatlashtirish, real vaqt rejimida kuzatish va tahlil qilish imkonini beradi. Bu tizimlar quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

1. Shaffoflikni oshirish: Byudjet mablag‘lari va ularning sarflanishi haqida ma‘lumotlar ochiq va aniq taqdim etiladi. Bu fuqarolar va davlat organlarining byudjet faoliyatiga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

2. Tezkor tahlil va qaror qabul qilish: Tizimlar yordamida byudjet parametrlaridagi o'zgarishlar tezda aniqlanib, muammolar yuzaga kelganda darhol choralar ko'riladi.

3. Samaradorlikni oshirish: Raqamli monitoring orqali mablag'lar qayerga va qanday sarflanayotganini kuzatish osonlashadi, bu esa byudjet siyosatini yanada samarali qilishi mumkin.

4. Noto'g'ri yoki noqonuniy xarajatlarning oldini olish: Tizimda yuzaga kelgan har qanday nomuvofiqlik darhol aniqlanib, tekshirishga yuboriladi.

Raqamli monitoring tizimlarini keng joriy etish uchun quyidagi chora-tadbirlar zarur:

- Mahalliy hukumat organlari xodimlarini raqamli vositalar bilan ishlashga o'rgatish.

- Raqamli tizimlar uchun barqaror infratuzilma yaratish.

- Fuqarolarni ham byudjet monitoringiga jalb qilish, ularning fikr-mulohazalarini olish.

Mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishda raqamli monitoring tizimlari katta ahamiyatga ega. Ular nafaqat byudjet jarayonlarini shaffof va samarali boshqarishga yordam beradi, balki hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtiradi. Shu bois, mamlakatimizda ushbu tizimlarni rivojlantirish va keng joriy etish ustuvor vazifa sifatida qaralishi lozim.

Materiallar va usullar. Ushbu maqolada mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishda raqamli monitoring tizimlarining samaradorligini o'rganish uchun bir qancha metodologik yondashuvlardan foydalanildi.

- Mahalliy byudjet boshqaruvi va monitoringga oid rasmiy hujjatlar, qonunlar va normativ hujjatlar tahlili.

- O'zbekiston va boshqa mamlakatlarda joriy etilgan raqamli monitoring tizimlari bo'yicha tajribalar va amaliyotlar.

- Ijtimoiy so'rovlar va mutaxassislar intervyulari orqali yig'ilgan ma'lumotlar.

- Byudjet monitoringiga oid statistik ma'lumotlar va hisobotlar.

Ushbu metodlar yordamida mahalliy byudjet siyosatida raqamli monitoring tizimlarining roli va samaradorligi keng qamrovli va tizimli tarzda o'rganildi.

Tadqiqot muhokamasi. Mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishda raqamli monitoring tizimlarining joriy etilishi moliyaviy boshqaruv jarayonlarida tub o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli tizimlar byudjet mablag'larining shaffof va samarali taqsimlanishiga xizmat qilib, nafaqat korrupsiya xavfini kamaytiradi, balki hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtiradi. Aniqlanganidek, raqamli monitoring tizimlari real vaqt rejimida byudjet xarajatlari va daromadlarini kuzatish imkonini beradi, bu esa moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, tizimlarning joriy etilishi orqali mahalliy hokimiyat organlari va fuqarolar o'rtasida muloqot kuchayadi, byudjet

faoliyatiga nisbatan ishonch ortadi. Bu esa davlat boshqaruvida ishtirok etuvchi barcha tomonlar uchun ijobiy natijalar keltiradi.

Biroq, tadqiqot davomida raqamli monitoring tizimlarini samarali joriy etishda ayrim to'siqlar ham aniqlangan. Jumladan, mahalliy boshqaruv xodimlarining raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha yetarli malakaga ega emasligi, infratuzilma kamchiliklari va ma'lumot xavfsizligi masalalari mavjudligi muhim muammolardir. Shuningdek, fuqarolarning byudjet monitoringiga faol jalb etilishi uchun targ'ibot va ta'lim ishlari kuchaytirilishi zarur. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli monitoring tizimlarining muvaffaqiyati ko'p jihatdan texnologik infratuzilma, malakali kadrlar tayyorlash va fuqarolarni jalb qilish siyosatining uyg'unligiga bog'liq. Shu bois, mahalliy byudjet siyosatini yanada takomillashtirish uchun raqamli vositalarni joriy etishda kompleks yondashuv va doimiy monitoring zarurdir. Raqamli monitoring tizimlari mahalliy byudjet siyosatini shaffof, samarali va javobgar boshqarishga olib keladi, bu esa davlatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa. Mahalliy byudjet siyosatini takomillashtirishda raqamli monitoring tizimlarining joriy etilishi zamonaviy davlat moliyasini boshqarishning ajralmas qismiga aylanmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ushbu tizimlar byudjet jarayonlarining shaffofligini oshiradi, resurslardan oqilona foydalanishga ko'maklashadi va moliyaviy nazoratni kuchaytiradi. Shu bilan birga, ular fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirok etishini rag'batlantirib, ijtimoiy ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamli monitoring tizimlarining samarali ishlashi uchun zarur infratuzilmani yaratish, mahalliy boshqaruv xodimlarini tayyorlash va ma'lumot xavfsizligini ta'minlash muhim omillardan hisoblanadi. Bu tizimlarning muvaffaqiyatli joriy etilishi mahalliy byudjet siyosatini samarali, ochiq va barqaror qilishda katta rol o'ynaydi. Shu bois, raqamli texnologiyalar asosida mahalliy byudjet monitoringini kuchaytirish bo'yicha tizimli yondashuv, huquqiy asoslarni takomillashtirish va aholining bu jarayonlarga faol jalb etilishini ta'minlash dolzarb vazifalardan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 10-fevraldagi "Davlat moliyasini boshqarishda ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash to'g'risida"gi PF-95-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi "Byudjet kodeksi". 2021-yilgi tahriri.
3. Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan. (2023). Digitalization Strategy in Public Financial Management. Toshkent.
4. World Bank. (2021). Public Financial Management Reform Strategy 2021–2025. Washington, DC.

5. OECD. (2020). Digital Government Review of Uzbekistan: Towards a Data-Driven Public Sector. OECD Digital Government Studies.
6. UNDP Uzbekistan. (2022). Improving Local Budget Transparency through Digital Tools: Assessment Report.
7. Ivanov, A., & Karimov, Sh. (2022). “Mahalliy byudjet monitoringi va raqamli transformatsiya: imkoniyatlar va xavflar.” Iqtisodiyot va Innovatsiyalar, 3(2), 45–52.

